

A tatabányai szénbányászat 1946-2004 – Az államosítástól az „eocén program” végéig

BALOGH CSABA kuratóriumi elnök (Szabadtéri Bányászati Múzeum Alapítvány)

A cikk szerzője folytatja a tatabányai szénbányászat múltjának ismertetését. A BKL 2015/1, 2016/5-6, 2018/5-6 számaiban a Magyar Általános Kőszénbánya Részvénytársulat tatabányai medencéjében végzett tevékenységét mutatta be. A helyi szénbányászat történetének folytatásaként ebben a cikkben az államosítás utáni időszaktól a térségi bányászat befejezéséig tartó főbb bányászati események rövid, vázlatos ismertetésére kerül sor.

Az államosítás, várossá alakulás, tervgazdálkodás (1946-1950)

A Nemzetgyűlés 1945. december 20-i döntése értelmében az ország bányászati vállalkozásai állami működtetésbe kerültek. A magántulajdonú szénbányászati iparág államosítása több lépcsős folyamat volt. Az 1946/XIII. számú törvénycikk, mely június 26-án lépett hatályba, kimondta a bányák és a kapcsolódó ipari infrastruktúrák állami tulajdonba vételét. A törvényjavaslat kidolgozója *Osztrovszki György*, aki egyébként a MÁK Rt. tatabányai alkalmazottja volt, majd a későbbiekben fontos vezető beosztásokat töltött be az ország gazdaságának irányításában. A MÁK Rt. elvesztette teljes vagyonának, részvényeinek jelentős részét. 1946 szeptemberében létrehozták a Magyar Állami Szénbányák Részvénytársaságot. 1947. október 10-én – belügyminisztériumi kezdeményezésre – a négy bányászközség, Tatabánya, Bánhida, Alsógalla és Felsőgalla egyesítésével Tatabánya várossá alakult.

1947-től az ország újjáépítésének koncepciója alapján megkezdődött az első hároméves terv időszaka. A szénbányászat irányítása az iparügyi miniszter felügyelete alatt a kommunista többségű Gazdasági Főtanács kezében volt.

1948. február 14-én volt a MÁK Rt. utolsó közgyűlése, a korábban több évtizeden át a tatabányai bányászatot vezető *Rehling Konrád* bányamérnök elnökletével. Sajnálattal állapították meg, hogy a MÁK Rt., a saját gazdálkodású, egységes önerős műszaki-gazdasági szervezet megszűnt. A tatabányai bányászatot az átmenet éveiben (1945–1948. április 30-ig) az a *dr. Mohi*

1. kép: Dr. Mohi Rezső

Rezső okl. bányamérnök vezette, aki bányászati technológiák témakörben szerezte doktori címét. (1. kép)

Újabb államosítási hullám kezdődött, majd – a szénbányászati igazgatás decentralizálásaként – 1948 novemberétől önálló gazdálkodású Tatabányai Szénbányák Nemzeti Vállalat alakult.

1949-ben megalakult a Bányarendészeti Felügyelőség, Tatabányára helyezték Pécsről a Bánya, Kohó és Mélyfúró Középiskola egy részét, amely később Péch Antal Bányaiipari Technikum néven működött tovább.

Az első öt éves terv évei (1950-1954)

Az első öt éves terv súlyos mennyiségi teljesítési előirányzatokat tűzött ki a tatabányai szénmedence számára. Új beruházásokkal újabb széntermelő aknanyitásokat kellett létrehozni a rendkívül megnövekedett országos szénigények kielégítésére. Új bányatelek kijelölések és aknatelepítések kezdődtek. 1950-ben a XV/a, 1951-ben a XI akna Vadorzó bányamezőjéből a XII/a akna létesítése kezdődött. (2. kép) Ezeknél az új aknáknál már eltértek a MÁK Rt.-nek a tatabányai medencében alkalmazott lejtősaknás feltárási rendszertől. Ezt azon a területen a széntelepek mélyebb fekvése indokolta, mely a függősaknás ikeraknás aknamélyítéssel volt praktikus megoldható.

1950-ben a megyerendezések során Tatabánya város megyeszékhely lett. Új, korszerű lakótelep épült, az addigi Óvárosi városközpont az egyre jobban kiépülő Újvárosi városnegyed felé tolódott.

Az első öt éves terv nyitó évében 1950. december 30-án következett be a magyar bányásztörténet legnagyobb bányaszerencsétlensége. A XII-es akna bányatérsegeiben nagy területre kiterjedő sújtólég- és

2. kép: XII/a akna

szénporrobbanás történt. A 81 halálos áldozat tragédiájára emlékezünk minden évben december végén a tatabányai Bányászhsők Emléknapján.

Bár technikai, technológiai fejlesztések is történtek, a kívánt termelésnövekedést csak létszámemelésekkel lehetett elérni. Országos toborzások kezdődtek, a létszámhiányok pótlására nők és köztörvényes elítéltek föld alatti munkájára is sor került.

1953 márciusától a Tatabányai Szénbányászati Tröszt irányítását előbb ideiglenesen, majd véglegesen az 1979 decemberében bekövetkezett haláláig Gál István trösztigazgató végezte. A megváltozott politikai rendszer ellenére *Gál István* folytatta a MÁK Rt. által is alkalmazott, politikai, gazdasági érdekek által diktált, a bányamunkát megkülönböztető jóléti, szociális vállalatvezetést.

1953. április 23-án, a Síkvölgyi aknán 25 köbméter/perc-es vízbetörés történt. A vízbetörés elcementálása után a termelés csak két év múlva indulhatott el újra.

Az országosan egyre emelkedő szénigény a tatabányai bányák termelésének túlfeszítéséhez vezetett, az előkészítés-termelés egyensúlya megbomlott, a növekedés megtorpant. A tervutasításos gazdálkodási rendszerben a vállalat és az üzemek vezetőinek tevékenysége lényegében arra korlátozódott, hogy a felsőbb szervek által megállapított tervszámoknak megfelelően biztosítsák a mennyiségi széntermelést. Ez a gyakorlat a későbbiekben is folytatódott és ez eredményezte azt a tényt, hogy több millió tonna szén, mint technológiai, művelési veszteség soha nem került kitermelésre.

Forradalom és konszolidáció (1955-1959)

Az ország társadalmi, politikai életét 1954-55-ben a bizonytalanság, a belpolitikai zavarodottság jellemezte. Ennek következtében nem készült – az első 5 éves tervet követő – középtávú gazdasági célokat meghatározó terv sem.

Tatabányán az 1956. október 23-án Budapesten kitört forradalomnak különösebb előzménye nem volt. A budapesti események hatására azonban – a megalakult helyi Munkástanácsok kezdeményezésére – kisebb-nagyobb megszakításokkal szinte egészen december végéig sztrájkoltak a tatabányai medence bányászai. A forradalom legtragikusabb eseménye a Tatabányához közeli Bajon történt. Október 27-én a baji laktanyánál nyolc tatabányai fiatal lett egy értelmetlen sortűz áldozata.

1957. január 1-én a – még a MÁK Rt. által megkezdett – oroszországi szénbányászati kivált a Tatabányai Szénbányászati Tröszt irányítása alól, és ezután önálló gazdasági szervezetként működött tovább.

A második hároméves terv reálisabb termelési követelményei lehetőséget adtak a bányabeli viszonyok és munkakörülmények javítására. Tatabányán is a kényszerű mennyiségi elvárások elmaradása egy normálisabb műszaki, gazdasági fejlődés kibontakozását tette lehetővé. Saját Tervező Iroda megalakulása segítette a megnövekedett beruházási, fejlesztési feladatokat. A meddőhányók hasznosítására lengyel-magyar közös vállalkozás indult Haldex Rt. néven.

Ebben a tervidőszakban léptek termelésbe a XV/a, XV/b és a XII/a aknaüzemek. Műszaki és technológiai fejlesztésekre került sor a vágat- és fejtésbiztosítás, valamint az iszaptömedékelés területén. Sajnálatos esemény volt az 1959. november 15-i X-es aknai aknatűz, mely jelentős termelés kiesést okozott.

Termelési csúcsok, bányakatasztrófák (1960-1970)

A biztonság növelésének érdekében bevezették a CO önmentő készülékek használatát valamennyi földalatti tevékenység során. Az összes bányában ún. metilmerkaptános riasztási rendszer lett kialakítva. A termelőüzemekben általánossá vált a vágathajtásoknál a TH gyűrűs biztosítás. A biztonság, a gépesítés növelése mellett a legfőbb elvárás a széntermelés mennyiségi fokozása volt. 1964-71 között a tatabányai medence évi 3 millió tonna feletti széntermelést teljesített. 1964 a rekord éve lett, ekkor 3455 ezer tonna szén került a felszínre a 15 bányászati termelőegységből.

Az évtized nagy termelési sikereit azonban bányakatasztrófák és elszaporodó balesetek árnyékolják be. 1962. május 12-én a XV/a akna K-i bányamezőjében frontfejtési omlasztási munkák végzése során hét vájár vesztette életét. 1963. december 4-én, szintén a XV/a aknán, az éjjeli műszak megkezdésekor sújtólégrobbanás történt, 26 bányászársunk halálát okozva. Az 1965. december 8-án bekövetkezett újabb sújtólégrobbanásban 3 ember vesztette életét, ők is a XV/a aknán dolgoztak. Ezután szellőztetési rekonstrukciók történtek. Több bányában nagyobb teljesítményű FAK-160-as típusú főszellőztetők kerültek beüzemelésre. Robbanásbiztos légajtók, metánmérők, permetező vezetékhalózat és ködzáras övek fokozták a bányák biztonságát.

Az országos szénbányászati tevékenységek, koncepciók koordinálására 1967 júliusában megalakult Tatabányán az Egyesült Magyar Szénbányák szervezete.

A gépesítések, technikai, technológiai korszerűsítések mellett fokozódott a szénen kívüli tevékenység. Ebben az időszakban kísérletek történtek a szén komplex felhasználását lehetővé tevő eljárások kidolgozására. 1967-től víztisztítási, ásványdúsítási és környezetvédelmi feladatokra szakosodva megalakult a Víztisztító és Dúsító Berendezések Gyára.

Az 1969-ben bevezetett új gazdaságirányítási rendszer elhagyta a tervutasításos módszert, de ennél nagyobb kényszerítő hatása volt a gazdasági környezetnek, a piaci mechanizmus és az érdekeltségi rendszer egyéb tényezőinek.

Bányarekonstrukciók, szervezeti változások, kilépés az öreg tatabányai medencéből (1970-1975)

A tatabányai medence 200 millió tonnára becsült kitermelhető szénvagyonából a 70-es évekre már mintegy 145 millió tonnát lefejtettek. A tatabányai aknában egyre kevésbé volt lehetséges gazdaságos, gépesített, széleshomlokú frontfejtések kialakítása. A lehetséges széntermelésre bekapcsolható fejtési mezők egyre távo-

lodtak a termelvény kiszállítását biztosító aknaszájaktól, azaz a lejt- és függőakna nyílásoktól. Az úgynevezett „rekonstrukciós aknapillér felszabadtások” némi enyhítették az egyre szűkülő széntermelési lehetőségek miatti nyomást. Ez kézenfekvő megoldásként mutatkozott a lejtős, illetve függőleges akna pillérei- ben lekötött jelentős szénvagyon kitermelésére. Ezért a szomszédos aknaüzemek közötti összekötő vágatok kiépítésére, valamint új szállító lejtaknák kihajtására került sor. A tatabányai öreg medence kimerülése következtében új szénterületek felkutatására, feltárá- sára volt szükség. A már korábban elkezdett előzetes kutatások a bicskei medence É-i részén lefejtésre érde- mes széntelep előfordulását jelezték.

1971 nyarán a XII/a aknában vízbetörés, november- ben kábelrobbanás okozta gumiszalagtűz történt. Az elhárítási és újrainytási munkák több hónapos termelés- kiesést eredményeztek.

1973 áprilisában elkezdődtek a Csordakúti bányá- üzem tárópárjának elővájási munkálatai.

1974. február 1-től a bányarekonstrukciókhoz, a kutatásokhoz, az új aknaüzem működésének biztosítá- sához, a széntermelés volumenének és folytonosságá- nak fenntartásához műszaki szervezeti változtatásokra is szükség volt. Aknaüzemi összevonásokból alakultak a Kelet I-II, Nyugat I-II bányáüzemek és a Csordakúti Bányáüzem.

1975-ben elkészült a Kelet-II Bányáüzemhez tarto- zó XI-es és XII/a aknaüzemek összeköttetését biztosító rekonstrukciós vágat, valamint az új XI/a lejtősakna. Ez év márciusában megkezdődött a Nyugati-I Bányáüzem XV-ös és XV/a aknáit összekötő vágat kihajtása, mely lehetővé tette a XV/a függőaknák és a XV-ös lejtősak- na pillérei- ben lekötött jelentős szénvagyon kitermelé- sét. A Keleti-I Bányáüzem VI/a aknájában a régi VI-os függőakna-pillér vastag széntelepében sikeres függőle- ges fejtési koncentrációt hajtottak végre. A vastag telep fedü alatti szeletében és attól lefelé omlasztásos, egye- di acéltámas frontfejtést, a fektől felfelé haladva isza- polásos frontfejtést telepítettek ugyanazon a fejtési ido- mon belül. A Nyugat-II bányáüzem XV/c aknájában – a széntermelés mellett – elkezdődtek az aktív vízszint- süllyesztést és a térségi ivóvíz-szolgáltatást biztosító vízzáró gátak és zompok kialakításának munkálatai. Az új Csordakúti aknában – a kedvezőtlen közetvi- szonyok miatt – a működő, gazdaságos, komplexen gépesített frontfejtést le kellett állítani és egyedi ro- bantásos fejtési technológiára kellett áttérni. A 70-es évek második felében a triász dolomitból fakadó vízbe- törések sorozatosan nehezítették a Csordakúti akna üzemvitelét.

Az „eocén program” kialakulása, az első eocén bányá termelésbe lépése (1976-1981)

A 70-es évek közepére Tatabánya bányászati múlt- ja, sok évtizedes műszaki, szellemi infrastrukturális potenciálja veszélyben forgott. A tatabányai szénbá- nyászat választút előtt állt, kiaknázzák-e a meglévő

bányákban a kitermelhető szénvagyont és fokozatosan visszafejleszték-e a szénbányászatot, vagy nyissanak új bányákat a nagyegyházi, és mányi medencékben. A visszafejlesztést az akkori szocialista politikai vezetés nem vállalhatta fel, mert a megszűnő bányászat töme- ges munkanélküliséget okozott volna a térségben. A szocialista elv, azaz a teljes foglalkoztatás biztosítása ezt nem tette lehetővé. Tatabánya város a bányászatból, a szenet feldolgozó és a bányászatot kiszolgáló infra- struktúrák által foglalkoztatottak tevékenységéből élt. Ezt a tényt mérlegelve – és félve az esetleg kialakuló társadalmi feszültség következményeitől – a megye és a város politikai vezetői kidolgoztatták az észak-dunán- túli szénbányászati szakmakultúra hosszú távú jövőjét biztosító – később állami vállalkozássá bővülő – úgy- nevezett „eocén programot”, amely akcióegységbe tömörítette a térségben található három, eocén széntele- pet művelő bányavállalatot. A programban a tatabányai bányászat a Nagyegyházi és a Mányi Bányáüzemek megépítésével vállalta a jelentős szén- és bauxitvagyon kitermelését a térségben. Az új bányák előkészítésére a vállalati szervezeten belül Távlati Fejlesztési Főosztály kezdte meg működését.

Az eocén programban kitermelt szén felhasználója – az eredeti elképzelés szerint – a 1930 MW-os teljesít- ményűre tervezett, Bicskén megvalósuló gyűjtőerőmű lett volna. Az Állami Tervbizottság 5071/76 sz. határo- zata a Dunántúli Gyűjtőerőmű és a kapcsolódó bányák fejlesztéséről szólt.

1976 őszén a Nagyegyházi Bányáüzemhez tartozó F-1 és V-1 függőleges aknák kivitelezésének megke- zdesésével eldőlt, hogy a tatabányai szénbányászat az új nagyegyházi és mányi eocén medencékben folytatódik. 1977 elején elkezdődött a Nagyegyházi K-i és Ny-i lej- tősaknák kihajtása. (3. kép)

1978-ban létrejött az F-1 függő és a NY-i lejtősakna közötti földalatti összeköttetés. Megindult a központi fürdő és az irodaépület kivitelezése. Az állami nagybe- ruházáshoz kapcsolódóan 1978-ban nehézsuszpenziós durva szénmosó építését kezdték el. 1979 novemberé- ben kiköltözött egy ideiglenes barakképületbe az új üzemvezetés 29 fős létszámmal. 1980 elején felállították a végleges aknatornyot az F-1 aknára, majd december- ben üzemszerűen beindult a személyszállítás. (4. kép)

3. kép: Az épülő Nagyegyházi Bányáüzem

4. kép: Aknatorony beemelés

Időközben azonban megváltozott az ország energetikai koncepciója, ami a bicskei erőműépítés leállítását eredményezte, így 1981-ben módosításra került a nagyegyházi „eocén program”. Ez év májusában elkezdődött a D-I-es fejtési időmban a VHP-118 típusú pajzsok beszerelése, majd 1981. június 21-én megindult az első, később az É-I fejtési tömbben a második komplexen gépesített frontfejtés.

1979 novemberében a csabdi vágatpár építésével elkezdődött a Mányi Bányüzem kiépítése is. A korszerű elővájó gépekkel kihajtott, elleníves, lőtt betonozott lejtősaknak Scharf függőpályával voltak felszerelve. Már a lejtősaknak kihajtásakor végeztek a főváltóról dolomitból fakadó vizek kizárására ún. taponálási munkálatokat. Mindkét lejtősaknában – erős közetnyomás mellett – jelentős hozamú vízbetörések nehezítették a munkát. Ezért az eredeti lejtősakna nyomvonalának módosítására és funkcióinak megváltoztatására került sor.

Az öreg tatai medence szénbányászatának befejezése (1976-1987)

1976 novemberében a Keleti-I bányüzemben egy működő frontfejtésben 12 köbméter/perces hozamú vízbetörés történt. A Bányászati Aknamélyítő Vállalat megkezdte a VI/a – XII-es aknákat összekötő vágatpár kiépítését. 1978 végére megteremtődött a XII-es függőleges és lejtős aknapillérekben lekötött szénvagyon lefejtésének lehetősége. A Keleti-II bányüzemben a XII/a függőleges aknapár jelentős szénvagyonának feltárása 1977 közepén indult meg, majd 1978 novembe-

reben két párhuzamos fronttal megkezdődött a tömegtermelés. Az S-II-14-es fejtési mezőben 1978. február 16-án sújtólégrobbanás történt, melyben 26 bányász életét veszítette. 1979-ben már több bányauzem is alkalmazta a vastagtelepek leművelésekor az úgynevezett omladékszilárdítós eljárást. A Nyugati-I bányauzem XV-XV/a aknáját összekötő vágattal megnyílt a lehetőség a XV/a függőleges aknák és a XV-ös lejtősakna pillérekben található széntelepek lefejtésére. 1978. szeptember 7-én a Nyugati-II bányauzem XV/b aknájában jelentős vízbetörés történt, mely a bányauzem kényszerű bezárásához vezetett. 1981-ben újabb bányauzemi szervezeti összevonásokra került sor.

A 80-as években a régi tatai medence minden bányájában a visszavonulás, az egyes aknaüzemek feladásának szakszerű előkészületei folytak. Jelentős szénki-termelés történt a vasúti szénpillér lefejtésével, melynek leművelése részben külszíni fejtéssel történt.

Az évtized közepére a XIV-es és XV/a aknában is befejeztek a bányászati tevékenységek. A belső medencében a még működő XII/a akna szénvagyonának kimerülésével 1987 júliusában befejeződött a termelés. Összességében a tatabányai medencéből 1896-1987 között 171 millió tonna szenet termeltek ki.

Az eocén bányák működése (1981-2004)

Nagyegyházi Bányauzem

A korszerű, nagy kapacitású bányauzem további feltárását és a folyamatos üzemvitelét nagymértékben nehezítette a vágatok gyors tönkremenetele, melyet a biztosítási mód megváltoztatásával igyekeztek megoldani. 1981-től üzemszerűen működött a durva szénmosó. 1982- 83-ban már folyamatosan 3 frontfejtés működött. Az É-II-211 sz. fejtésben a front a részben saját tervezésű és kivitelezésű MHW-4400 típusú, rengészakillapítású szeleppel ellátott nagy teherbírású pajzsokkal üzemelt.

1985-re a bánya nyitott vágatainak hossza meghaladta a 33 km-t. A vízmentesítő aknai vágatrendszer és a működő bánya között létrejött a föld alatti összeköttetés és így folytatódott a végleges szellőztetési és víz-emelési rendszer kialakítása. 1985-ben a változó szénigények jobb kiszolgálására aprószén mosó kezdte meg működését. A nagyegyházi állami nagyberuházás 1985. december 31-én fejeződött be. 1987 februárjában a IV. sz. főgerinc vágatban hatalmas, 20 m³/perc hozamú vízbetörés történt, melyet csak az év végére több mint 630 tonna cement beadásával lehetett elzárni. A sikeres elzárás ellenére a Nagyegyházi Bányauzemben az emelt víz mennyisége összességében kb. 105 m³/perc volt. 1986-ban a föld alatti munkavállalói létszámhiány csökkentésére lengyel bányászok foglalkoztatására került sor. 1986-ban már sikerült néhány alkalommal 8000 t/nap szenet kitermelni. 1987-ben a bánya nyers termelése elérte az 1 millió tonnát. Az „eocén program”-ban előirányzott 1,4 millió tonna/év termelési volumen azonban elmaradt. 1988-ra a jól megszerve-

zett fejtés-előkészítő vágathajtásoknak köszönhetően már 4 frontfejtés működtetésére volt lehetőség. Az újabb és újabb vízbetörések és azok hordalékainak lekezelése rendkívüli erőfeszítéseket követelt az üzem dolgozóitól. A vízbetörések teljes elzárására, a megfelelő vágatállapotok folyamatos fenntartására nem volt elegendő kapacitás. A nagygyeházi bánya és a vállalat vezetőségének kibontakozási programja ellenére a víz-emelés költségei szinte elviselhetetlen terheket jelentettek. Ezeket a termelés növelésével és más önköltséget csökkentő intézkedésekkel sem lehetett ellensúlyozni. A bányaművelés önköltségét nem lehetett a kitermelt szén államilag meghatározott eladási áraiban érvényesíteni. A „budai hévizek veszélyeztetése” címén sor került a térségből kiemelhető karsztvíz mennyiség drasztikus csökkentésére, ami a bánya üzemeltetését lehetetlenné tette. Az elsősorban környezetvédők által hangoztatott termálvíz veszélyeztetés okán elrendelt térségi-limit csökkentése nem volt indokolt, mint ez a későbbiekben bebizonyosodott. 1989-ben határozat született Európa egyik legkorszerűbb bányáüzeme működésének szüneteltetéséről. A Nagygyeházi Bányászati Üzem működésének utolsó évét a tartós szüneteltetésre való felkészülés jellemezte. A még előkészített fejtések leművelése mellett az értékesíthető bányászati eszközök kimentése volt a fő feladat.

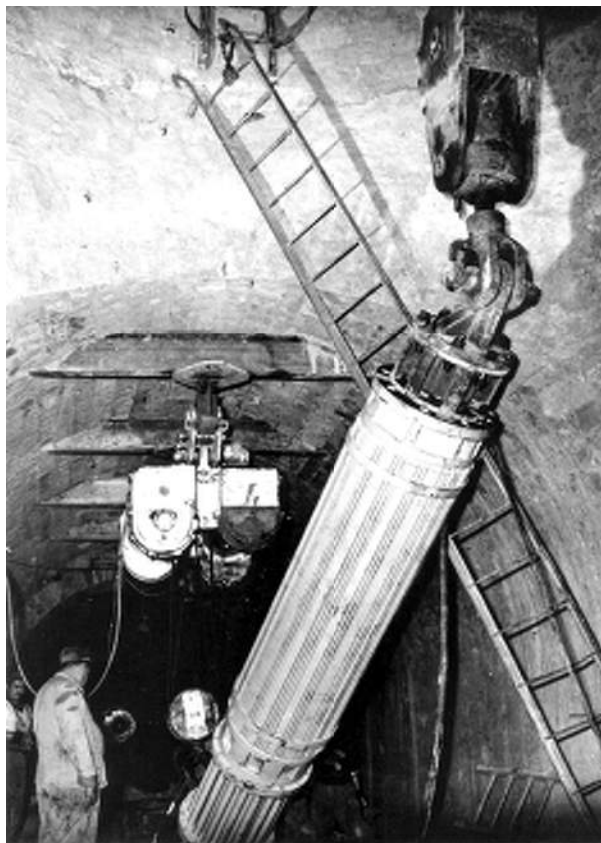
A Nagygyeházi Bányászati Üzem erőforrásaira alapozva új aknanyitásra került sor. A Vértessomló térségében működő Zsigmond akna a tatabányai szénbányászat egyik legsikeresebb aknatelepítése volt, ami 1990 és 1994 között rendkívül gazdaságosan működött.

Befejeződött a nagygyeházi külféjtéses bauxittermelés. Az 1990. év elején a bányabeli vízemelés fokozatos leállításával megkezdődött a karsztvízszint rendszer regenerálódása. A gazdasági és más szerencsétlen körülmények miatt kényszerűségből végleg feladott bányából 5 millió tonna szén került kitermelésre. *A bánya feladásakor 45 millió tonna kitermelhető szénvagyon és 15 millió tonna jó minőségű bauxitvagyon maradt hátra.*

Mány-Mány I/a

A lejtősaknák kihajtását akadályozták a több helyen tapasztalt vízfakadások. A vágatpár összelyukasztása 1983. február végén megtörtént. 4 darab Ritz szivattyú beüzemelésével 1985 végén vízmentesítő telep létesítésére került sor. (5. kép) Megkezdődött a DNY-i bányamező feltárása, melynek vágathajtásaikor kedvezőtlen nyomásviszonyok és vízszivárgások nehezítették a munkálatokat. A bányamező előzetes víztelenítésére dolomitsapoló vágat létesült.

1985. október 8-án indult el az első K-1 jelű komplex gépesítésű fejtés, mely igen kedvezőtlen körülmények között működött és kiszereleése a bányamentők közreműködésével volt csak megoldható. Sajnos a második komplexen gépesített üzemelő frontfejtést is – alig kéthónapos működés után – kényszerűségből fel kellett adni. Az üzem visszatért az egyedi támos, főtészén omlasztásos művelési technológiára. Változatla-

5. kép: Ritz szivattyú beszerelés

nul a legfőbb problémát a csapolt és fakadó vizek kezelése és szivattyúzása jelentette. 1987-re már 40 köbméter/perc vízmennyiség kiemelését kellett megoldani. 1988 márciusában a termelést leállították, vízáró vasbetongáttal a DNY-i fejtési mezőt lezárták. A későbbiekben az egész bányából az értékesíthető berendezéseket, anyagokat kiszerelelték, külszínre szállították, majd az egész bányát a vízemelés leállításával víz alá engedték.

A termelőkapacitások növelésére 1987. szeptemberben elkezdődött – a mányi medence keleti irányú folytatásában – a Mányi I/a lejtősakna-pár kihajtása. (6. kép)

A gyorsított ütemű feltárást követően 1988 júniusában már elkezdődött az első frontfejtés előkészítése, majd 1988 októberében már a második frontfejtés is termelésbe lépett. A D-i bányamező feltárással párhuzamosan a lejtősaknák zárt szelvényvel történő továbbhajtására és vízmentesítő telep kiépítésére került sor. A déli bányamező lefejtését iszapbetörések nehezítették.

6. kép: Mány I/a akna

Az északi bányamezőben 1990 szeptemberében komplexen gépesített frontfejtés indult. A bányamező művelésekor a sorozatos felszakadások miatt *Willkit* műgyantás fűteszilárdítási próbálkozások is voltak. A bányauzem szeletosztásos műveléssel, ESA-60 L típusú jövesztő géppel és technológiával sikeres, termelékeny és gazdaságos bányászatot folytatott az északi bányatértségében. Az 1993 augusztusában termelésbe lépett É-IV bányamező egyedi támos frontján szeptemberben vízbetörés történt, melynek hordaléka miatt a fejtést le kellett állítani. Az intenzív vízcsapolás ellenére a víz-emelés 1993 év végére elérte a 7 m³/percet. 1994-ben az aknaüzemi széntermelés 585 ezer tonna volt.

A vállalatnál 1988-91 között lefolytatott szanalási eljárást követően az Állami Vagyonügynökség, mint tulajdonos egyetértett a vállalat 1993. június 3-i felszámolásával. A felszámolást a Szénbányászati Szerkezetátalakítási Központ végezte. Az akkor majd százéves múltú vállalatot – a hazai szénbányák közül utolsóként – elérte a felszámolás.

A széntermelés folytatására a bánya-erőmű integráció kínált praktikus megoldást. 1994. április 1-től 1996. szeptember 1-ig a Máty I/a akna a Tatabányai Energetikai Kft. bányájaként működött. 1996. novemberétől 2004 áprilisáig a VÉRT Rt. bánya-erőmű integrációban folytatódott a bányászati tevékenység.

A Máty I/a Bányauzemben 1995 elején beüzemeltek egy 25 m³/perc kapacitású vízmentesítő telepet. Az ivóvíz minőségű csapolt vizet el kellett választani az egyéb fakadó bányavizektől és vissza kellett juttatni a karsztrendszerbe. Ez az 1996-2004 közötti időszak igazán különlegessége volt a bánya művelésének, amikor is

a folyamatos széntermelés mellett mintegy 10 millió köbméter vizet tápláltak vissza a karsztrendszerbe. Ez egy – Európában is ritkaságnak számító mértékű és kiterjedésű – megtervezett és végrehajtott bányászati víztelenítés volt.

A még a XIX század végén megnyitott és 1987-re kimerült öreg tatai medencei bányászati szakmakultúra az „eocén program” alatt épült korszerű bányákkal folytatódott, majd az erőmű-bánya integrációval 2004. április 9-én sikeresen befejeződött.

Összefoglalás

Az államosítást követő évtizedekben is sikeresen működött – a MÁK Rt. által elkezdett, a térség szénvagyonára alapozott – virágzó bányászati ipari tevékenység, mely képes volt megváltoztatni a régió társadalmi, gazdasági és kulturális arculatát.

Tatabánya Megyei Jogú Város őrzi és ápolja egykori bányászatának tárgyi és szellemi értékeit, bányász hagyományait.

IRODALOM

- A tatabányai szénbányászat története I. kötet; Tatabánya 1994
A tatabányai szénbányászat története II. kötet; Tatabánya 2017
A magyar bányászat évezredes története II. kötet; Bp. 1996
Bányászati karsztvízszint-süllyesztés a Dunántúli középhegységben; Bp. 2007.

Hernádi Zsolt kitüntetése

2019-ben *Hernádi Zsolt*, a MOL Csoport elnök-vezérigazgatója vehette át Miskolcon „Az Egyetemért – A Városért” díjat, amit 2019. május 11-én, a város napján *Kriza Akos* polgármester a Miskolci Nemzeti Színházban tartott ünnepi közgyűlésen adott át.

Az elismerést olyan személynek ítélik oda, akinek közéleti, vagy tudományos tevékenysége hatékonyan hozzájárul a Miskolci Egyetem és a város fejlődéséhez. A MOL már évtizedek óta szoros kapcsolatban áll a Miskolci Egyetemmel, segítve a színvonalas hazai olaj- és gázipari szakemberképzést.

minap.hu. 2019. május 11., MOL Panoráma 2019. június DÉ

Távozik a Mátrai Erőmű elnök-vezérigazgatója

A hvg.hu-n jelent meg június 6-án az alábbi hír:

„Rendkívüli közgyűlést hívtak össze a Mátrai Erőműben, hogy szétválaszthassák az elnöki és a vezérigazgatói pozíciót. *Valaska József* elnök-vezérigazgató ugyanis közel 50 év ottani munka után saját kezdeményezésére visszavonult a Mátrai Erőmű Zrt.-től.

A közgyűlés határozatát követően a vállalat elnöki tiszt-

ségét továbbra is *Halmi Tamás* geofizikus-mérnök tölti be, míg az erőmű napi operatív munkájának irányítását *Horváth Péter* vezérigazgató végezheti. Horváth Péter idén májusban érkezett a Mátrai Erőműhöz, közel harminc éve dolgozik az ágazatban. 2010 és 2013 között a területet szabályozó Magyar Energetikai Hivatal elnöke volt.”

Valaska József elnök-vezérigazgató úrnak az OMBKE és a BKL Bányászat nevében köszönjük együttműködését, támogatását, és jó egészséget kívánunk! *Halmi Tamás* és *Horváth Péter* uraknak jó egészséget és további sikereket kívánunk! Jó szerencsét!

Szerkesztőség

Koncessziós pályázati kiírás

Az Innovációs és Technológiai Minisztérium az alább pályázati felhívásokat tette közzé:

- Szénhidrogén kutatásra és termelésre: *Csongrád, Csoma, Érd, Kadarkút, Kisvárd, Nyírbátor, Pusztaszer, Zala-Kelet*
 - Geotermikus energia kutatásra: *Gádosor*
 - Lignitkutatásra, kitermelésre, hasznosításra: *Sajókápolna*
- Beadási határidők: szeptember 25.
Részletek az MBFSZ és ITM honlapján.

Dr. Horn János